РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

Том 8
№ 1 (43)

Січень – лютий 2023 р.

DOI 10.53672/ej.1.2023

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Kyiv

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал
Електронне видання
Засновано у травні 2016 року

2023. Том 8, № 1 (43)

Січень–лютий 2023 року

Київ · 2023
expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.1.2023
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000
Ідентифікатор медіа R40-05509

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08

С89 **Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці** : реферативно-науковий online журнал. — 2023. Т. 8, № 1 (43) (січень–лютий 2023 р.). — Київ : Видавник Назаров О. А., 2023. — 48 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу й розділ «Новини інженерної психології та психотехніки».

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються

Авторські права на матеріали належать їхнім авторам. Матеріали журналу поширюються на умовах ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства 4.0 Міжнародна» (CC BY 4.0), крім першоджерел рефератів і передрукованих матеріалів, права на які належать їхнім правовласникам.

Редакційні правки, скорочення та зміна назви матеріалу погоджуються з автором до публікації

За достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори

Номер оновлено 06.11.2026: замінено матеріал розділу 3.

© Автори матеріалів, 2023
© Видавник Назаров О. А., 2023

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р., поліграфолог, правознавець. ORCID 0000-0002-3427-1162

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; напрям наукових робіт — психологічні науки. ORCID 0000-0002-8789-278X

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри права факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; напрям наукових робіт — юридичні науки. ORCID 0000-0002-8748-6431

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — фахівець факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, ад'юнкт зі спеціальності 19.00.06 — юридична психологія, здобувач наукового ступеня доктора філософії у галузі юридичної психології. ORCID 0000-0002-6113-7778

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор, завідувачка кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія», полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-7348-4876

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, поліграфолог, заслужений юрист України. ORCID 0000-0002-6135-9952

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України, поліграфолог, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-4962-0975

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор, проректор Міжнародного університету, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0002-9163-0555

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік (дійсний член) Академії економічних наук України, завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування Дніпровського державного технічного університету. ORCID 0000-0001-8321-3199

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу, працювала тривалий час на посадах голови секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним експертом лабораторії криміналістичних експертиз Київського науково-дослідного інституту судових експертиз, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» до 2016 р., стаж експертної роботи з 1978 р. ORCID 0000-0002-0166-4437

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент, підполковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-3814-4037

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, офіцер запасу СБ України. ORCID 0009-0004-5206-5065

Землянська О. В. († 06.07.2020) — д-р психол. наук, професор, професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-6547-2621

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент, завідувачка кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0002-0384-4829

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент, керівник ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт за спеціальностями 11.1 «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності» та 12.2 «Визначення вартості колісних транспортних засобів та розміру збитку, завданого власнику транспортного засобу», суб'єкт оцінки майна та майнових прав, полковник ЗСУ у відставці. ORCID 0000-0003-2394-0225

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. ORCID 0000-0002-1699-1668

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук, доцент кафедри криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. ORCID 0009-0006-3675-2548

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник Полтавського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, голова секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України з 2015 р., атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р. ORCID 0000-0002-4097-5449

Лисенко А. Б. — голова професійної громадської організації «Колегія поліграфологів України», директор Комітету з освіти правління громадської професійної організації «Міжнародна асоціація професіоналів в поліграфології» (AIPP, Мексика), експерт-аналітик 1 категорії, поліграфолог, підполковник СБУ в запасі. ORCID 0000-0002-8131-9931

Шаповалов В. О. — головний редактор журналу «Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (2016 р.), старший науковий співробітник науково-дослідного відділу (проблем психологічного вивчення особового складу) Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони України (2020 р.), поліграфолог. ORCID 0009-0004-0472-6201

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник лабораторії почеркознавчих, лінгвістичних, психологічних, мистецтвознавчих досліджень Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1998 р. ORCID 0009-0007-9784-2253

Савостін О. П. — старший судовий експерт відділу почеркознавчих досліджень лабораторії криміналістичних видів досліджень Одеського науково-дослідного інституту судової експертизи Міністерства юстиції України, психолог — судовий експерт другого кваліфікаційного класу комунальної установи «Одеський обласний медичний центр психічного здоров'я», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1982 р. ORCID 0009-0003-6666-0247

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент. ORCID 0009-0008-2069-1642

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент кафедри психології та педагогічної освіти Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика. ORCID 0009-0004-2947-9251

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0001-9733-8531

Зміст

ПЕРЕДМОВА **7**

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) **10**

1.1. Теорія та історія застосування спеціальних знань **11**

Прохоров-Лукін Г. В. **Коментар науковця до** нової редакції статті 14 Закону України "Про судову експертизу": "Запровадження зазначених стягнень це зростання вимог притягнення експертів до відповідальності, кадровий колапс, нові схеми" **11**

Комаха В. О. **Становлення і** розвиток судової експертизи та судово-експертних установ на Півдні України : за матеріалами перших двох етапів становлення і розвитку Одес. НДІ суд. експертиз 1914–1941 рр **15**

1.2. Судово-психологічна експертиза **17**

Гончаренко В. Г. **Судово-психологічна експертиза** у кримінальному провадженні [Текст] : наук.-практ. посіб **17**

Мельник В. І., Мельник А. В. Організаційні і правові аспекти судово-психіатрічної експертизи у кримінальному процесі [Текст] : посіб. для судових психіатрів **19**

Землянська О. В. **Проблеми судово-психологічної** експертизи дорожньо-транспортних пригод **21**

Лемик Р. Я. **Судово-психологічна експертиза** в цивільному процесі України (проблеми теорії та практики) : Автореф. дис... канд. юрид. наук: 19.00.06 . . . . . **23**

Кощинець В. В. **Використання спеціальних** психологічних знань судом при розгляді кримінальних справ про злочини проти життя, здоров'я та гідності особи : [монографія] **25**

Ярош О. В. **Судово-психологічна експертиза** неповнолітніх обвинувачуваних за агресивні злочини [Текст] : автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.06 . . . . . **27**

Комітет міністрів Ради Європи. **Керівні** принципі Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя,дружнього до дітей, ухвалені Комітетом міністрів Ради Європи : Програма Ради Європи від 17 листопада 2010 р. **29**

1.3. Проблемні аспекти застосування поліграфа **31**

Яремчук Р. А. **В 2022** році відбувся захист дисертаційної роботи Яремчук Регіни Анатоліївни, начальника служби поліграфологічних досліджень Служби судової охорони на тему: "Психолого-правові засади використання поліграфа в кадровому забезпеченні підрозділів МВС України" **31**

1.4. Рецензії та нові видання **34**

Juodkaitė-Granskienė G., Mozūraitis G. **Монографія** **34**

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ **36**

Коментар науковця до нової редакції статті 14 Закону України "Про судову експертизу": "Запровадження зазначених стягнень призведе до: зростання звернень адвокатів з вимогами притягнення експертів до відповідальності, кадрового колапсу, нових схем" **36**

08 лютого 2023 року Міністерство юстиції України запланувало проведення презентації блоку моніторингового звіту у сфері судово-експертної діяльності щодо впровадження та аналізу ефективності прийнятих нормативно-правових актів 36

Міністерством юстиції України встановило вартість однієї експертогодини у 2023 році для судових експертиз та експертних досліджень 36

"Оцінка потреб у сфері медіації у воєнний та повоєнний періоди"-опитування від USAID 37

Відеозапис Моніторингового звіту Міністерства юстиції України по темі: Судова експертиза. Від громадської організації судових експертів "Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка" виступив заступник голови Назаров Олег Анатолійович 37

Острозький осередок Ліги студентів Асоціації правників України 4-5 березня 2023 року організовує Всеукраїнську школу «Юридичної психології» де будуть представлені основи судово-психологічної експертизи та класичний і сучасний поліграф EyeDetect 37

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ 40

Mobi-підлокітники Polygraph (модель 2, удосконалена) 40

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ 42

Передмова

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» — реферативно-науковий. Він поєднує дві ознаки, визначені ДСТУ 3017:2015: науковий журнал містить публікації про теоретичні й прикладні дослідження, а реферативний — упорядковану сукупність бібліографічних записів разом із рефератами. Тому в номері є оригінальні статті, вперше оприлюднені в нашому виданні, і реферати праць, які вже виходили в інших виданнях, на офіційних сайтах або в судових рішеннях. Кожен реферат має позначку «Реферат», анотацію та бібліографічний опис першоджерела: за кілька хвилин ви дізнаєтеся головне й зможете прочитати оригінал повністю.[6]

Шановні читачі! Кожен висновок судового експерта починається з питання, на яке ще ніхто не дав відповіді. У номері 2023. Том 8, № 1 (43) ми зібрали 11 матеріалів, які допомагають шукати такі відповіді: судово-психологічна експертиза, теорія та історія спеціальних знань, поліграф і виявлення обману, нові видання.

> *З історії світової судової експертизи. Колін Пітчфорк став першим убивцею, якого засудили завдяки ДНК-дактилоскопії: 1988 року він отримав довічне ув'язнення за вбивство двох дівчат-підлітків у Лестерширі (1983 і 1986). Поліція взяла зразки крові в 5000 місцевих чоловіків, а Пітчфорк попросив товариша здати кров замість нього. Першого підозрюваного, Річарда Бакленда, ДНК-аналіз виправдав. У 2023 році минає 35 років від цієї події.*[7]

Читачі найчастіше знаходять у Google матеріал «Анатомічні ляльки як техніка роботи психолога з дітьми та психологічна особливість отримання правдивих свідчень від дітей по злочинах, які були відносно них скоєні (сексуальне, психологічне, фізичне насильство тощо) або свідком яких вони були». Почніть із нього, а потім загляньте в розділ «Новини журналу»: тут щотижня з'являються нові матеріали, і саме з таких публікацій для багатьох почався шлях у науку.

Редакція журналу

> **Цифри війни.** Війна, яку російська федерація розв'язала проти України, щодня забирає життя. Станом на 26 лютого 2023 р. Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні підтвердила загибель 8 101 цивільних осіб, серед них 488 дітей, і поранення 13 479 цивільних осіб, серед них 962 дітей. За кожною цифрою — людська доля, і завдання юридичної психології — допомагати правосуддю встановлювати правду про ці злочини.[8]
>
> **Кримінальні провадження.** За даними Офісу Генерального прокурора, станом на 22.02.2023 органи прокуратури зареєстрували з початку повномасштабного вторгнення 70 958 воєнних злочинів і 16 826 злочинів проти національної безпеки України.[9]

Шкода державі та громадянам. За першою спільною оцінкою Уряду України, Європейської комісії і Світового банку (RDNA1, оприлюднено 09.09.2022), прямі збитки станом на 01.06.2022 перевищили 97 млрд дол. США, а потреби у відновленні й відбудові становлять 349 млрд дол. США.[10]

Відшкодування і судова експертиза. Уряд Нідерландів 17.02.2023 надав принципову згоду на розміщення міжнародного Реєстру збитків у Гаазі.[11] Верховна Рада ухвалила Закон від 23.02.2023 № 2923-IX про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій нерухомого майна внаслідок бойових дій і про Державний реєстр такого майна.[12]

Рятувальники ДСНС під час нічних аварійно-рятувальних робіт біля житлового будинку в Дніпрі, зруйнованого внаслідок російського ракетного удару 14 січня 2023 р. Фото: ДСНС України, ліцензія CC BY 4.0.[13]

Дитячий садок у Херсоні після російського обстрілу ввечері 24 лютого 2023 р.; під час гасіння пожежі обстріл повторився. Фото: ДСНС України, ліцензія CC BY 4.0.[14]

ПАМ'ЯТІ СУДДІ ЛЮБОВІ ХАРЕЧКО

Любов Костянтинівна Харечко — суддя Чернігівського апеляційного суду. На громадських засадах вона була суддею-спікером суду: представляла суддівський корпус у медіа, виступала на телебаченні (суд очолював Геннадій Салай)[15]. Збори суддів Чернігівського апеляційного суду двічі обирали її секретарем судової палати у цивільних справах: 8 жовтня 2018 р.[16] і повторно, на другий строк, 7 жовтня 2021 р.[17] (обидва рази суд очолював Геннадій Салай[18]); раніше цю посаду вона обіймала в Апеляційному суді Чернігівської області[19]. 3 березня 2022 р. поблизу села Рогощі на Чернігівщині російські військові розстріляли автомобіль, у якому вона разом із сином намагалася евакуюватися. Любов Костянтинівна загинула, її син зазнав поранення[20]. Любов Харечко писала вірші — про війну і мир, про материнство, віру, рідну землю і суддівську долю. З березня 2022 р. в кожному номері журналу — один її вірш.

Вірш номера: «Синам Вітчизни» (листопад 2014 р.)[21]

Читати вірш «Синам Вітчизни» у збірнику (с. 9) | Збірник у Google Диску

> **Судді — жертви війни.** Станом на 28.02.2023 органи судової влади та судові медіа повідомили, що внаслідок збройної агресії російської федерації загинули щонайменше двоє суддів: Любов Харечко (суддя Чернігівського апеляційного суду, 03.03.2022)[20]; Дмитро Константинов (суддя Красноградського районного суду Харківської області, 29.10.2022)[22]. Пам'ятаємо кожного.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — стислий виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію; наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

КОМЕНТАР НАУКОВЦЯ ДО НОВОЇ РЕДАКЦІЇ СТАТТІ 14 ЗАКОНУ УКРАЇНИ "ПРО СУДОВУ ЕКСПЕРТИЗУ": "ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗАЗНАЧЕНИХ СТЯГНЕНЬ ЦЕ ЗРОСТАННЯ ВИМОГ ПРИТЯГНЕННЯ ЕКСПЕРТІВ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ, КАДРОВИЙ КОЛАПС, НОВІ СХЕМИ"[1]

Прохоров-Лукін Г. В.

DOI: 10.53672/ej.1.2023.02[1] Check for updates

Анотація. З 1 січня 2023 р. набула чинності нова редакція статті 14 Закону України «Про судову експертизу», яка врегулювала дисциплінарну відповідальність судових експертів і визначила 12 видів дисциплінарних проступків. Кандидат юридичних наук, судовий експерт вищого кваліфікаційного класу Прохоров-Лукін Г. В. оцінює ці зміни критично й прогнозує їх наслідки для судово-експертної діяльності. На його думку, перелік проступків фактично відкриває «сезон полювання» на експертів з боку зацікавлених осіб: стягнення тягне позбавлення премій і обмеження службового зростання, тож слід очікувати відпливу кваліфікованих кадрів передусім із державних експертних установ, а також моральної шкоди експертам під час дисциплінарних проваджень. Автор наголошує, що відповідальність покладено лише на експертів, тоді як керівників Міністерства юстиції та експертних установ, які мають забезпечувати належний науково-методичний рівень експертизи, вона не стосується; механізмів захисту прав експертів, крім звернення до суду, не передбачено, тому зросте навантаження на суди, а адвокати частіше вимагатимуть притягнення експертів до відповідальності. Нечіткість формулювань, за оцінкою автора, створює корупційні ризики й загрожує кадровим колапсом державних установ, а можливість застосовувати стягнення протягом тривалого строку (до трьох років) навіть за незначні порушення, що не впливають на обґрунтованість, повноту й об'єктивність висновку, фактично скасовує принцип незалежності судового експерта. Коментар доповнено довідкою про законопроєкт № 7735, поданий народним депутатом Божиком В. І., і найсуттєвішими зауваженнями Головного юридичного управління Верховної Ради України до змін у статтях 8 і 14: невідповідність положень про відомчий контроль статтям 19 і 120 Конституції України, оціночність формулювання «для розгляду найважливіших питань», відсутність цілісного механізму дисциплінарної відповідальності (органу, повноважень, процедури) та включення частин п'ятої, сьомої й восьмої статті 14 до тексту з порушенням статті 116 Регламенту Верховної Ради. Матеріал корисний судовим експертам, керівникам експертних установ, адвокатам і розробникам законодавства.

Ключові слова: судовий експерт, дисциплінарна відповідальність, дисциплінарний проступок, стаття 14 Закону України «Про судову експертизу», законопроєкт № 7735, незалежність судового експерта, державні експертні установи, Головне юридичне управління Верховної Ради України.

A Scholar's Commentary on the New Wording of Article 14 of the Law of Ukraine "on Forensic Examination": "The Introduction of These Sanctions Means Tougher Demands to Hold Experts Liable, a Staffing Collapse and New Schemes"

Prokhorov-Lukin H. V.

Abstract. Since 1 January 2023 a new version of Article 14 of the Law of Ukraine "On Forensic Examination" has governed the disciplinary liability of forensic experts and listed twelve types of disciplinary offences. Prokhorov-Lukin H. V., Candidate of Legal Sciences and forensic expert of the highest qualification class, assesses the amendment and its likely consequences. In his view, the list of offences opens a "hunting season" on experts for interested parties: a sanction means loss of bonuses and blocked promotion, so qualified staff can be expected to leave state forensic institutions, and experts will suffer moral harm during disciplinary proceedings. Liability is imposed on experts alone, not on officials of the Ministry of Justice of Ukraine or heads of forensic institutions who are responsible for the scientific and methodological level of examinations, and experts have no remedy other than going to court, which will increase the courts' caseload. Vague definitions create corruption risks, and the possibility of imposing sanctions for up to three years even for minor breaches that do not affect the validity, completeness or objectivity of an expert opinion effectively abolishes the principle of expert independence. The commentary is supplemented by information on draft law No. 7735 and by the main objections of the Chief Legal Department of the Verkhovna Rada: conflict with Articles 19 and 120 of the Constitution, evaluative wording, the absence of a complete disciplinary procedure, and amendments to Article 14 introduced in breach of Article 116 of the Rules of Procedure.

Keywords: forensic expert, disciplinary liability, disciplinary offence, Law of Ukraine On Forensic Examination, draft law No. 7735, expert independence, state forensic institutions, Verkhovna Rada of Ukraine.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 08.01.2023; у номері — 28.02.2023; DOI:* ***10.53672/ej.1.2023.02***[1].

Повний текст

Тобто судових експертів призначили «цапами-відбувайлами» та не передбачили жодних механізмів захисту їх прав, крім звернення до суду. Отже можна прогнозувати істотне збільшення таких звернень та, відповідно, завантаження судів справами, які здебільшого могли бути вирішені у межах відповідних відомств. **Можливість довільного тлумачення змісту визначень дисциплінарних стягнень створює серйозні корупціогенні ризики. Запровадження зазначених дисциплінарних стягнень за відсутності чіткого визначення використаних у їх формулюваннях понять загрожує кадровим колапсом державних експертних установ.** Запровадження зазначених дисциплінарних стягнень призведе й до помітного зростання звернень адвокатів до відповідних відомств з вимогами притягнення судових експертів до дисциплінарної відповідальності, що також буде сприяти обмеженням у отриманні премій та службового росту, та, як наслідок, звільненням експертів державних установ.

Можливість застосування дисциплінарних стягнень протягом тривалого терміну (до 3- років) навіть за незначні порушення, які не впливають на наукову обґрунтованість, повноту та об'єктивність висновків, фактично скасовує принцип незалежності судового експерта, визначений Законом України "Про судову експертизу".

Довідково: Картка законопроекту (реєстр. № 7735) із зауваженнями Головного юридичного управління Верховної Ради України - https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=7735&conv=9

Проект Закону України про внесення змін до Закону України "Про судову експертизу" щодо удосконалення організаційно-управлінського забезпечення судово-експертної діяльності (реєстр. № 7735) був поданий **народним депутатом України Божиком В.І.**

Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про судову експертизу" щодо удосконалення організаційно-управлінського забезпечення судово-експертної діяльності". - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2716-20#Text

Закон України "Про судову експертизу". - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#n51

Найсуттєвіші зауваження Головного юридичного управління Верховної Ради України щодо змін до статей 8, 14 Закону України "Про судову експертизу":

1. Частинами другою та третьою статті 8 Закону України «Про судову експертизу» в редакції проекту передбачено, що міністерства та інші державні органи здійснюють у визначеному ними порядку контроль за дотриманням законодавства з питань судово-експертної діяльності державними спеціалізованими установами, що належать до сфери їх управління, а також Міністерство юстиції України у визначеному ним порядку здійснює контроль за дотриманням законодавства з питань судово-експертної діяльності судовими експертами, які не є працівниками державних спеціалізованих установ. На нашу думку, такі положення проекту не враховують вимог статей 19 та 120 Конституції України, відповідно до яких органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, при цьому організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади визначаються Конституцією і законами України.

2. Використане у частині четвертій статті 8 проекту формулювання «Для розгляду найважливіших питань» має оціночний характер та потребує редакційного коригування, оскільки у нормі не розкрито, які питання слід вважати найважливішими. Такий законодавчий підхід не відповідає принципу верховенства права (стаття 8 Конституції України).

3. Підтримуючи ідею необхідності удосконалення механізму притягнення до відповідальності судових експертів, насамперед звертаємо увагу, що положення законопроекту не містять цілісного завершеного механізму регулювання питання щодо дисциплінарної відповідальності судових експертів. Зокрема, положеннями проекту не визначені органи, які накладатимуть дисциплінарне стягнення, їх повноваження, порядок розгляду ними питань про притягнення судових експертів до дисциплінарної відповідальності тощо. На нашу думку, з огляду на приписи статей 8, 19, 92 Конституції України, такі положення мають закріплюватися на рівні закону, тобто бути предметом регулювання Закону України «Про судову експертизу», а не визначатися підзаконними нормативно-правовими актами. У зв’язку з цим наголошуємо, що притягнення до відповідальності судових експертів потребує системного підходу, а не часткового внесення змін до Закону України «Про судову експертизу».

4. Відповідно до частини першої статті 116 Регламенту Верховної Ради України пропозиції і поправки до законопроекту, який готується до другого читання, можуть вноситися лише до тих розділів, глав, статей, їх частин, пунктів, підпунктів, абзаців, речень законопроекту, що були прийняті за основу. Натомість **положення частин п'ятої, сьомої та восьмої статті 14 Закону України «Про судову експертизу» в редакції проекту не були предметом розгляду під час прийняття законопроекту за основу (прим. - !!!!!),** про необхідність внесення таких пропозицій не було зазначено ні у висновку Комітету з питань правової політики як головного комітету, ні у висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України. Отже, зазначене положення включено до тексту законопроекту з порушенням вимог статті 116 Регламенту Верховної Ради України.

5. Зважаючи на характер висловлених зауважень проект Закону вимагає необхідність суттєвого змістовного і техніко-юридичного доопрацювання тексту законопроекту з урахуванням наданих пропозиції та зауважень.

Текст Коментаря кандидата юридичних наук, судового експерта вищого кваліфікаційного класу Григорій Прохорова-Лукіна:

Вбудований документ: https://drive.google.com/file/d/1D9-PFCaJ6vYZIb_-WZr4xONp2G_53C0A/preview

Текст Зауважень Головного юридичного управління Верховної Ради України до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судову експертизу» щодо удосконалення організаційно-управлінського забезпечення судово-експертної діяльності» (реєстр. №7735):

Вбудований документ: https://drive.google.com/file/d/1y0hRDPcXTfTKtvvep7-S0WqR_Pp9Bc1A/preview

References

1. Prokhorov-Lukin H. V. Komentar naukovtsia do novoi redaktsii statti 14 Zakonu Ukrainy "Pro sudovu ekspertyzu": "Zaprovadzhennia zaznachenykh stiahnen tse zrostannia vymoh prytiahnennia ekspertiv do vidpovidalnosti, kadrovyi kolaps, novi skhemy" [A Scholar's Commentary on the New Wording of Article 14 of the Law of Ukraine "on Forensic Examination": "The Introduction of These Sanctions Means Tougher Demands to Hold Experts Liable, a Staffing Collapse and New Schemes"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 1 (43). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2023.02. URL: https://expertize-journal.org.ua/forensics-studiia-prokhorova-lukina-hv-m-kyiv-ukraina/8052-prokhorov-lukin-g-komentar-naukovtsya-do-novoji-redaktsiji-statti-14-zakonu-ukrajini-pro-sudovu-ekspertizu-zaprovadzhennya-zaznachenikh-styagnen-tse-zrostannya-vimog-prityagnennya-ekspertiv-do-vidpovidalnosti-kadrovogo-kolapsu-novikh-skhem (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ : ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПЕРШИХ ДВОХ ЕТАПІВ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ОДЕС. НДІ СУД. ЕКСПЕРТИЗ 1914–1941 РР[1]

Комаха В. О.

Реферат. Монографію Комахи В. О. «Становлення і розвиток судової експертизи та судово-експертних установ на Півдні України: за матеріалами перших двох етапів становлення і розвитку Одеського НДІ судових експертиз 1914–1941 рр.» видало одеське видавництво «Юридична література» 2002 р., її обсяг — 512 сторінок. Як випливає з назви, автор досліджує регіональну історію судової експертизи на півдні України на матеріалах діяльності Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз і виокремлює в ній етапи, перші два з яких охоплюють період від 1914 до 1941 року. Нижня межа відповідає початку роботи одеської судово-експертної установи. За Нестор Н. В., Баюрко Н. М. і Кривак Т. П., закон про заснування кабінетів науково-судової експертизи в Москві, Києві та Одесі було затверджено 4 липня 1913 р.; Юсупов В. В. зазначає, що вже 1914 р. в Одеському кабінеті досліджували кров і волосся, 1923 р. судово-медичні лабораторії реорганізовано в структуру кабінетів науково-судової експертизи, а 1927 р. в кабінетах (згодом інститутах) Києва, Одеси й Харкова відкрито біологічні відділення. Монографія Комахи В. О. присвячена історії вітчизняних судово-експертних установ і може бути корисна історикам права, судовим експертам і викладачам курсів судової експертизи та криміналістики.

Ключові слова: історія судової експертизи, Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз, судово-експертні установи, Південь України, кабінет науково-судової експертизи, 1914–1941 роки.

Formation and Development of Forensic Science and Forensic Institutions in the South of Ukraine: Based on the First Two Stages of the Formation and Development of the Odesa Research Institute of Forensic Examinations, 1914–1941

Komakha V. O.

Abstract. The monograph by Komakha V. O., published in Odesa by Yurydychna Literatura in 2002 (512 pages), deals with the history of forensic science and forensic institutions in the south of Ukraine. As its title states, the study is based on materials from the first two stages in the formation and development of the Odesa Research Institute of Forensic Examinations, covering the years 1914–1941. The lower boundary corresponds to the start of work of the Odesa forensic institution. According to Nestor N. V., Baiurko N. M. and Kryvak T. P., the law establishing cabinets of scientific forensic examination in Moscow, Kyiv and Odesa was approved on 4 July 1913; Yusupov V. V. notes that blood and hair were already examined in the Odesa cabinet in 1914, that forensic medical laboratories were incorporated into the cabinets in 1923, and that biological sections were opened in the Kyiv, Odesa and Kharkiv cabinets in 1927. The book is a source on the institutional history of Ukrainian forensic science for legal historians, forensic experts and teachers of forensic science and criminalistics.

Keywords: history of forensic science, Odesa Research Institute of Forensic Examinations, forensic institutions, southern Ukraine, cabinet of scientific forensic examination, 1914–1941.

Першоджерело: *Комаха В. О. Становлення і розвиток судової експертизи та судово-експертних установ на Півдні України : за матеріалами перших двох етапів становлення і розвитку Одес.*

НДІ суд. експертиз 1914–1941 рр. Одеса : Юрид. л-ра, 2002. 512 с. Реферат оприлюднено в журналі 09.01.2023.

References

1. Komakha V. O. Stanovlennia i rozvytok sudovoi ekspertyzy ta sudovo-ekspertnykh ustanov na Pivdni Ukrainy [Formation and Development of Forensic Science and Forensic Institutions in the South of Ukraine: Based on the First Two Stages of the Formation and Development of the Odesa Research Institute of Forensic Examinations, 1914–1941] : za materialamy pershykh dvokh etapiv stanovlennia i rozvytku Odes. NDI sud. ekspertyz 1914–1941 rr. : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 1 (43). URL: https://expertize-journal.org.ua/inshi-vidi-spetsialnikh-znan/8058-komakha-v-o-stanovlennya-i-rozvitok-sudovoji-ekspertizi-ta-sudovo-ekspertnikh-ustanov-na-pivdni-ukrajini-za-materialami-pershikh-dvokh-etapiv-stanovlennya-i-rozvitku-odes-ndi-sud-ekspertiz-1914-1941-rr-v-o-komakha-o-yurid-l-ra-2002-512-s (onovlena versiia vid 09.01.2023). [in Ukrainian].

1.2. СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ [ТЕКСТ] : НАУК.-ПРАКТ. ПОСІБ[1]

Гончаренко В. Г.

Реферат. Науково-практичний посібник Гончаренка В. Г. «Судово-психологічна експертиза у кримінальному провадженні» підготовлено в Академії адвокатури України й видано в Києві видавництвом «Прецедент» 2013 р. обсягом 43 с. Назва праці відтворює термінологію Кримінального процесуального кодексу України 2012 р., у якому поняття «кримінальне провадження» замінило колишню «кримінальну справу»; посібник вийшов невдовзі після набрання чинності цим Кодексом (20.11.2012), тож розглядає судово-психологічну експертизу вже в новій процесуальній моделі. Жанр науково-практичного посібника передбачає прикладну спрямованість, тож праця може бути корисною адвокатам, слідчим, прокурорам, суддям і судовим експертам-психологам, які ініціюють, призначають чи оцінюють таку експертизу. Праця входить до тематичної добірки журналу з судово-психологічної експертизи разом з авторефератом дисертації М. І. Луцького та посібником В. І. і А. В. Мельників.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, кримінальне провадження, Кримінальний процесуальний кодекс України, науково-практичний посібник, Академія адвокатури України, юридична психологія.

Forensic Psychological Examination in Criminal Proceedings: A Scientific and Practical Manual

Honcharenko V. H.

Abstract. This entry presents the scientific and practical manual by Honcharenko V. H., Forensic Psychological Examination in Criminal Proceedings, prepared at the Academy of Advocacy of Ukraine and published in Kyiv by Pretsedent in 2013 (43 pp.). The title follows the terminology of the Criminal Procedure Code of Ukraine of 2012, which replaced the former notion of a criminal case with that of criminal proceedings; the manual appeared shortly after the Code entered into force on 20 November 2012 and therefore addresses forensic psychological examination within the new procedural model. As a scientific and practical manual, it may be useful to defence lawyers, investigators, prosecutors, judges and forensic psychologists who initiate, order or assess such examinations. The work forms part of the journal's thematic selection on forensic psychological examination together with the thesis summary by M. I. Lutskyi and the manual by V. I. Melnyk and A. V. Melnyk.

Keywords: forensic psychological examination, criminal proceedings, Criminal Procedure Code of Ukraine, practical manual, Academy of Advocacy of Ukraine, legal psychology.

Першоджерело: *Гончаренко В. Г. Судово-психологічна експертиза у кримінальному провадженні : наук.-практ. посіб. / Акад. адвокатури України. Київ : Прецедент, 2013. 43 с. Реферат оприлюднено в журналі 02.06.2021.*

References

1. Honcharenko V. H. Sudovo-psykholohichna ekspertyza u kryminalnomu provadzhenni [Forensic Psychological Examination in Criminal Proceedings: A Scientific and Practical Manual]

[Tekst] : nauk.-prakt. posib : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 1 (43). URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/5090-goncharenko-v-g-sudovo-psikhologichna-ekspertiza-u-kriminalnomu-provadzhenni-tekst-nauk-prakt-posib-v-g-goncharenko-akad-advokaturi-ukrajini-kijiv-pretsedent-2013-43-s (onovlena versiia vid 04.11.2026). [in Ukrainian].

ОРГАНІЗАЦІЙНІ І ПРАВОВІ АСПЕКТИ СУДОВО-ПСИХІАТРІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ [ТЕКСТ] : ПОСІБ. ДЛЯ СУДОВИХ ПСИХІАТРІВ[1]

Мельник В. І., Мельник А. В.

Реферат. Мельник В. І. і Мельник А. В. у посібнику для судових психіатрів «Організаційні і правові аспекти судово-психіатричної експертизи у кримінальному процесі» (Київ : Науковий світ, 2005, 150 с.) висвітлюють основні ознаки судово-психіатричної експертизи, порядок її призначення та проведення. Автори розглядають права й обов'язки експерта, а також види судово-психіатричної експертизи: амбулаторну, стаціонарну, комплексні, експертизу свідків і потерпілих та експертизу в судовому засіданні. Хоча посібник адресовано насамперед судовим психіатрам, його організаційно-правові положення стануть у пригоді судовим експертам-психологам, слідчим, прокурорам, суддям і адвокатам, які призначають такі експертизи, беруть участь у комплексних дослідженнях або оцінюють висновки експертів. Видання підготовлено в період чинності КПК України 1960 р., тож процесуальні положення посібника слід зіставляти з чинним Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 р.

Ключові слова: судово-психіатрична експертиза, кримінальний процес, призначення експертизи, права та обов'язки експерта, амбулаторна експертиза, стаціонарна експертиза, комплексна експертиза, експертиза свідків і потерпілих.

Organisational and Legal Aspects of Forensic Psychiatric Examination in Criminal Proceedings: A Manual for Forensic Psychiatrists

Melnyk V. I., Melnyk A. V.

Abstract. In their manual for forensic psychiatrists, Organisational and Legal Aspects of Forensic Psychiatric Examination in Criminal Proceedings (Kyiv: Naukovyi svit, 2005, 150 pp.), Melnyk V. I. and Melnyk A. V. describe the main features of forensic psychiatric examination and the procedure for ordering and conducting it. They discuss the rights and duties of the expert and the types of forensic psychiatric examination: outpatient, inpatient, complex (multidisciplinary) examinations, examinations of witnesses and victims, and examinations conducted at a court hearing. Although intended primarily for forensic psychiatrists, the organisational and legal provisions are relevant to forensic psychologists, investigators, prosecutors, judges and defence lawyers who order such examinations, take part in complex examinations or assess expert opinions. The manual was written while the Criminal Procedure Code of 1960 was in force, so its procedural provisions should be read against the current Criminal Procedure Code of Ukraine of 2012.

Keywords: forensic psychiatric examination, criminal proceedings, ordering an examination, rights and duties of the expert, outpatient examination, inpatient examination, complex examination, examination of witnesses and victims.

Першоджерело: *Мельник В. І., Мельник А. В. Організаційні і правові аспекти судово-психіатричної експертизи у кримінальному процесі : посіб. для судових психіатрів. Київ : Науковий світ, 2005. 150 с. Реферат оприлюднено в журналі 02.06.2021.*

References

1. Melnyk V. I., Melnyk A. V. Orhanizatsiini i pravovi aspekty sudovo-psykhiatrichnoi ekspertyzy u kryminalnomu protsesi [Organisational and Legal Aspects of Forensic Psychiatric Examination in Criminal Proceedings: A Manual for Forensic Psychiatrists] [Tekst] : posib. dlia sudovykh psykhiatriv : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 1 (43). URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/5091-melnik-v-i-organizatsijni-i-pravovi-aspekti-sudovo-psikhiatrichnoji-ekspertizi-u-kriminalnomu-protsesi-tekst-posib-dlya-sudovikh-psikhiatriv-v-i-melnik-a-v-melnik-k-naukovij-svit-2005-150-s (onovlena versiia vid 04.11.2026). [in Ukrainian].

ПРОБЛЕМИ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД[1]

Землянська О. В.

Реферат. Землянська О. В. розглядає судово-психологічну експертизу дорожньо-транспортних пригод як один із найскладніших різновидів експертної практики, де технічна реконструкція події нерідко витісняє оцінку реальних можливостей конкретної людини. Авторка звертає увагу, що в автотехнічних дослідженнях водія часто подають як «усереднену статистичну одиницю», хоча причини аварії можуть критися в його психічному стані та індивідуальних рисах. Мета праці полягає у визначенні випадків, коли слідчий або суд призначає експертне обстеження учасників ДТП, і завдань, які при цьому розв'язує експерт-психолог. Методологічною основою слугує системний підхід: об'єктом експертизи є особистість у системі «людина – технічний пристрій – середовище», властивості якої не зводяться до властивостей окремих елементів. Спираючись на кримінологічні дані про структуру автотранспортних злочинів, авторка розрізняє самовпевнених і легковажних водіїв залежно від форми необережності, аналізує ситуативні чинники (стан доріг, погоду, поведінку інших учасників руху) та психічні стани, що знижують ефективність керування: втому, монотонію, психічне пересичення, стрес, фрустрацію, страх, фізіологічний афект. Окремо наголошено на значенні часу реакції водія в умовах дефіциту часу. Експертне обстеження призначають тоді, коли виникає сумнів у психологічних можливостях людини виконувати функції керування автомобілем в аварійній ситуації. Землянська О. В. виокремлює три основні завдання: дослідження психофізіологічного стану водія, щоб установити, чи міг він своєчасно оцінити небезпеку й належно діяти; дослідження психофізіологічного стану та дій пішохода, якщо він постраждав; дослідження індивідуально-психологічних особливостей водія (пішохода) та їхнього можливого впливу на поведінку. Висновок праці такий: розслідування має зважати на індивідуальні можливості, психічний стан і сформовані моделі поведінки учасника, а не на механічне зіставлення його дій із типовим алгоритмом. Положення статті придатні для слідчих, суддів і судових експертів-психологів під час формулювання питань експертові та планування досліджень у справах про ДТП.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, дорожньо-транспортна пригода, психофізіологічний стан водія, індивідуально-психологічні особливості, система «людина – технічний пристрій – середовище», час реакції, пішохід, втома, монотонія, людський чинник.

Problems of Forensic Psychological Examination of Road Traffic Accidents

Zemlianska O. V.

Abstract. Road traffic accidents are usually reconstructed from vehicle and road data, while the driver is treated as an average statistical unit rather than as an individual with specific psychological capacities. Zemlianska O. V. argues that this approach leaves the human factor out of the investigation and considers forensic psychological examination as a way to fill the gap. The paper aims to define when an investigator or a court should order a psychological examination of road users and which tasks the expert psychologist can solve. The author applies a systems approach in which the object of examination is the personality within the human – technical device – environment system. Drawing on criminological data on the structure of traffic offences, the paper distinguishes overconfident and careless drivers, describes situational factors such as road maintenance, weather and the conduct of other road users, and reviews mental states that impair driving: fatigue, monotony, mental sati-

ation, stress, frustration, fear and physiological affect. Reaction time under time pressure receives particular attention. An examination is warranted when there is doubt about a person's psychological ability to perform driving functions in an emergency. Three core tasks are identified: assessing the driver's psychophysiological state and ability to perceive danger in time; assessing the state and actions of an injured pedestrian; and analysing the individual psychological characteristics of the driver or pedestrian. The author concludes that investigation should rely on individual capacities and behavioural patterns rather than on mechanical comparison with a standard algorithm. The paper is useful to investigators, judges and forensic psychologists who formulate questions for experts in traffic cases.

Keywords: forensic psychological examination, road traffic accident, driver's psychophysiological state, individual psychological characteristics, human – technical device – environment system, reaction time, pedestrian, fatigue, human factor.

Першоджерело: *Землянська О. В. Проблеми судово-психологічної експертизи дорожньо-транспортних пригод. Право і безпека. 2014. № 2. С. 208–211.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 02.06.2021.*

References

1. Zemlianska O. V. Problemy sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy dorozhno-transportnykh pryhod [Problems of Forensic Psychological Examination of Road Traffic Accidents] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 1 (43). URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/5081-zemlyanska-o-v-problemi-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi-dorozhno-transportnikh-prigod (onovlena versiia vid 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Zemlianska O. V. Problemy sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy dorozhno-transportnykh pryhod [Problems of Forensic Psychological Examination of Road Traffic Accidents]. Pravo i bezpeka. 2014. № 2. S. 208–211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2014_2_44 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ (ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ) : АВТОРЕФ. ДИС... КАНД. ЮРИД. НАУК: 19.00.06[1]

Лемик Р. Я.

Реферат. Дисертаційне дослідження Лемик Р. Я. присвячене процесуально-правовій природі застосування спеціальних психологічних знань у цивільному судочинстві України. Завдання роботи полягало в тому, щоб визначити місце судово-психологічної експертизи в структурі цивільного процесу, з'ясувати її межі та порядок використання в різних категоріях цивільних справ. Дисертацію виконано за спеціальністю 19.00.06 «Юридична психологія» під науковим керівництвом Костицького М. В. і захищено 24 березня 2004 р. у спеціалізованій вченій раді Д 26.007.03; автореферат вийшов у Києві (Нац. акад. внутр. справ України, 2004, 17 с.). Авторка уточнює поняття судово-психологічної експертизи, її види та характерні ознаки, встановлює порядок призначення й проведення цього виду експертного дослідження. Вихідним пунктом слугує загальне поняття судової експертизи як дослідження, яке фахівець здійснює на основі спеціальних знань, а його висновок надходить до суду як доказ; на цій основі запропоновано власні дефініції понять «судова експертиза» та «судово-психологічна експертиза». За цим підходом експерт-психолог оцінює психологічний стан підекспертної особи за допомогою визнаних методів, а його висновок суд досліджує як доказ поряд з іншими. Окремо проаналізовано межі та компетенцію експертизи в кількох категоріях цивільних справ: про визнання недійсними правочинів, укладених суб'єктами з вадами волі; у шлюбно-сімейних правовідносинах; про компенсацію моральної шкоди; у спорах із зобов'язальних правовідносин. Визначено предмет, метод, принципи та ознаки судово-психологічної експертизи в цивільному процесі. Підсумком роботи стали пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення правового забезпечення призначення та проведення судово-психологічних експертиз у цивільному судочинстві. Положення дисертації зберігають значення для суддів, адвокатів і судових експертів-психологів: вони допомагають окреслити коло питань, які можна ставити перед експертом-психологом у цивільних справах, і розмежувати психологічну оцінку стану особи та правову кваліфікацію її дій, що належить суду.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, цивільний процес, спеціальні психологічні знання, вади волі, недійсність правочину, шлюбно-сімейні спори, моральна шкода, зобов'язальні правовідносини, компетенція експерта-психолога, юридична психологія.

Forensic Psychological Examination in the Civil Procedure of Ukraine (Problems of Theory and Practice): Extended Abstract of the Dissertation for the Degree of Candidate of Law, Specialty 19.00.06

Lemyk R. Ya.

Abstract. The use of specialised psychological knowledge in civil litigation raises questions about the procedural nature, scope and limits of forensic psychological examination outside criminal proceedings. Lemyk R. Ya. addresses these questions in a candidate dissertation in legal psychology (specialty 19.00.06) supervised by Kostytskyi M. V. and defended in 2004 before specialised academic council D 26.007.03; the extended abstract was issued by the National Academy of Internal Affairs of Ukraine. The study examines the procedural and legal nature of using psychological expertise within civil procedure, clarifies the concept, types and distinctive features of forensic psychological examina-

tion and describes how such an examination is ordered and conducted. Building on the general concept of forensic examination as research carried out by a specialist whose opinion reaches the court as evidence, the author proposes her own definitions of forensic examination and forensic psychological examination. The scope and competence of the expert psychologist are analysed in several categories of civil cases: invalidation of transactions concluded by persons with defects of will, family and matrimonial disputes, compensation for non-pecuniary (moral) damage and contractual obligations. The subject, method, principles and characteristic features of this type of examination are defined. The dissertation concludes with proposals for improving the legal framework governing the appointment and performance of forensic psychological examinations in civil litigation. Its findings remain relevant for judges, attorneys and forensic psychologists who formulate questions for experts in civil cases and need to separate psychological assessment from legal qualification.

Keywords: forensic psychological examination, civil procedure, Ukraine, special psychological knowledge, defects of will, invalidity of transactions, family disputes, non-pecuniary damage, expert competence, legal psychology.

Першоджерело: *Лемик Р. Я. Судово-психологічна експертиза в цивільному процесі України (проблеми теорії та практики) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 / Нац. акад. внутр. справ України. Київ, 2004. 17 с. Реферат оприлюднено в журналі 02.06.2021.*

References

1. Lemyk R. Ya. Sudovo-psykholohichna ekspertyza v tsyvilnomu protsesi Ukrainy (problemy teorii ta praktyky) [Forensic Psychological Examination in the Civil Procedure of Ukraine (Problems of Theory and Practice): Extended Abstract of the Dissertation for the Degree of Candidate of Law, Specialty 19.00.06] : Avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 19.00.06 : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 1 (43). URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/5083-lemik-r-ya-sudovo-psikhologichna-ekspertiza-v-tsivilnomu-protsesi-ukrajini-problemi-teoriji-ta-praktiki-avtoref-dis-kand-yurid-nauk-19-00-06-r-ya-lemik-nats-akad-vnutr-sprav-ukrajini-k-2004-17-c-ukp (onovlena versiia vid 04.11.2026). [in Ukrainian].

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ СУДОМ ПРИ РОЗГЛЯДІ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПРО ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЖИТТЯ, ЗДОРОВ'Я ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ : [МОНОГРАФІЯ] [1]

Кощинець В. В.

Реферат. Монографія Кощинця В. В. «Використання спеціальних психологічних знань судом при розгляді кримінальних справ про злочини проти життя, здоров'я та гідності особи» (Івано-Франківськ : Фоліант, 2005, 180 с.) присвячена тому, як суд залучає та оцінює спеціальні психологічні знання під час судового розгляду кримінальних справ. Назва праці окреслює два обмеження предмета дослідження. По-перше, у центрі уваги перебуває саме судова стадія кримінального процесу, а не лише досудове розслідування. По-друге, коло справ звужено до злочинів проти життя, здоров'я та гідності особи, тобто до посягань, які в Особливій частині Кримінального кодексу України 2001 р. містяться передусім у розділах про злочини проти життя та здоров'я особи і проти волі, честі та гідності особи. Автор, кандидат юридичних наук, доцент, і надалі розробляв цю проблематику: у монографії «Спеціальне психологічне пізнання в юрисдикційному процесі» (за ред. М. В. Костицького, Київ, 2018, 282 с.), рецензію на яку Р. О. Стефанчук опублікував у «Науковому віснику Національної академії внутрішніх справ» (2019, № 2), та у статті «Судово-психологічна експертиза в юрисдикційному процесі» (2019). У цій статті судово-психологічну експертизу розглянуто як одну з провідних форм використання спеціальних психологічних знань, проаналізовано її об'єкт і предмет, етапи становлення та дискусійні питання щодо предмета. Монографія 2005 р. стосується суддів, прокурорів, адвокатів і судових експертів-психологів, які працюють зі справами про посягання на життя, здоров'я та гідність особи.

Ключові слова: спеціальні психологічні знання, судовий розгляд, кримінальна справа, злочини проти життя та здоров'я особи, злочини проти гідності особи, судово-психологічна експертиза, юридична психологія.

The Court's Use of Special Psychological Knowledge in Criminal Cases Concerning Crimes Against Life, Health and Dignity of the Person: A Monograph

Koshchynets V. V.

Abstract. The monograph by Koshchynets V. V. (Ivano-Frankivsk: Foliant, 2005, 180 pp.) deals with the way a court draws on and evaluates special psychological knowledge when hearing criminal cases. Its title sets two limits on the subject of research. First, the focus is on the trial stage of criminal proceedings rather than only on the pre-trial investigation. Second, the range of cases is restricted to crimes against the life, health and dignity of the person, that is, offences which the Special Part of the Criminal Code of Ukraine of 2001 places mainly in the sections on crimes against life and health and on crimes against liberty, honour and dignity. The author, a Candidate of Law and associate professor, continued this line of research in the monograph Special Psychological Cognition in the Jurisdictional Process (edited by M. V. Kostytskyi, Kyiv, 2018, 282 pp.), reviewed by R. O. Stefanchuk in the Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs (2019, No. 2), and in a 2019 article that treats forensic psychological examination as a leading form of applying special psychological knowledge and discusses its object, subject and historical development. The 2005 monograph is relevant to judges,

prosecutors, defence lawyers and forensic psychologists dealing with cases of offences against the person.

Keywords: special psychological knowledge, trial, criminal case, crimes against life and health, crimes against dignity, forensic psychological examination, legal psychology.

Першоджерело: *Кощинець В. В. Використання спеціальних психологічних знань судом при розгляді кримінальних справ про злочини проти життя, здоров'я та гідності особи : монографія. Івано-Франківськ : Фоліант, 2005. 180 с. Реферат оприлюднено в журналі 02.06.2021.*

References

1. Koshchynets V. V. Vykorystannia spetsialnykh psykholohichnykh znan sudom pry rozghliadi kryminalnykh sprav pro zlochyny proty zhyttia, zdorovia ta hidnosti osoby [The Court's Use of Special Psychological Knowledge in Criminal Cases Concerning Crimes Against Life, Health and Dignity of the Person: A Monograph] : [monohrafiia] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 1 (43). URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/5084-koshchinets-v-v-vikoristannya-spetsialnikh-psikhologichnikh-znan-sudom-pri-rozglyadi-kriminalnikh-sprav-pro-zlochini-proti-zhittya-zdorov-ya-ta-gidnosti-osobi-monografiya (onovlena versiia vid 04.11.2026). [in Ukrainian].

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА НЕПОВНОЛІТНІХ ОБВИНУВАЧУВАНИХ ЗА АГРЕСИВНІ ЗЛОЧИНИ [ТЕКСТ] : АВТОРЕФ. ДИС... КАНД. ПСИХОЛ. НАУК: 19.00.06[1]

Ярош О. В.

Реферат. Предметом дисертаційного дослідження Яроша О. В. є судово-психологічна експертиза неповнолітніх, обвинувачуваних у вчиненні агресивних злочинів, тобто експертна діяльність на перетині вікової психології, кримінології та кримінального процесу. Робота виконана за спеціальністю 19.00.06 «Юридична психологія»; автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук видано в Харкові 2008 р. (Харківський національний університет внутрішніх справ, 20 с.). Автор уперше комплексно дослідив вікові, правові та психологічні аспекти делінквентної поведінки неповнолітніх. Проаналізовано суб'єктивні й об'єктивні чинники, що детермінують формування агресивної поведінки підлітків, тобто як внутрішні щодо особистості передумови, так і зовнішні обставини. Розкрито сутність і специфіку проведення судово-психологічної експертизи неповнолітніх, обвинувачених у вчиненні агресивних злочинів. Ярош О. В. здійснив професіографічний аналіз діяльності судового експерта-психолога і на цій основі побудував її модель (психограму), що описує вимоги цієї діяльності до фахівця. Розроблено комплекс психодіагностичних методів дослідження неповнолітніх обвинувачених. Окремо показано роль експерта-психолога в процесі судового слідства у справах неповнолітніх обвинувачених і у визначенні міри їхнього покарання, тобто значення експертних висновків не лише для встановлення обставин злочину, а й для індивідуалізації покарання. Автор удосконалив психологічні уявлення про судово-психологічну експертизу підлітків, які вчинили агресивні злочини, і сформулював рекомендації щодо забезпечення ефективності її проведення. Логіка дослідження рухається від загального до конкретного: від аналізу делінквентної поведінки неповнолітніх і чинників підліткової агресії до специфіки експертизи, вимог до експерта та інструментарію обстеження. Тому дисертація поєднує теоретичний аналіз із прикладними засадами експертної практики, від вимог до експерта-психолога до добору методик обстеження підекспертного. Її положення стосуються слідчих, суддів, захисників і судових експертів-психологів, які працюють у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх, а також викладачів юридичної психології.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, неповнолітні обвинувачені, агресивні злочини, агресивна поведінка підлітків, делінквентна поведінка, психограма експерта-психолога, професіографічний аналіз, психодіагностичні методи, визначення міри покарання, юридична психологія.

Forensic Psychological Examination of Juveniles Accused of Aggressive Crimes: Extended Abstract of the Dissertation for the Degree of Candidate of Psychological Sciences, Specialty 19.00.06

Yarosh O. V.

Abstract. Examining juveniles accused of aggressive crimes requires forensic psychologists to take age-related, legal and psychological considerations into account at the same time. Yarosh O. V. investigates this field in a candidate dissertation in legal psychology (specialty 19.00.06); the extended abstract was published in Kharkiv in 2008 (Kharkiv National University of Internal Affairs, 20 pp.). The

author offers the first comprehensive study of age-related, legal and psychological aspects of juvenile delinquent behaviour and analyses the subjective and objective factors that determine the formation of aggressive behaviour in adolescents. The nature and specific features of forensic psychological examination of minors accused of aggressive crimes are described. On the basis of a professiographic analysis, the author builds a model (psychogram) of the activity of a forensic psychologist, outlining the requirements this activity places on the specialist, and develops a set of psychodiagnostic methods for examining juvenile defendants. The dissertation shows the role of the expert psychologist at the trial stage in cases involving juvenile defendants and in determining their punishment. It refines psychological concepts of forensic psychological examination of adolescents who have committed aggressive crimes and formulates recommendations for making such examinations more effective. The work links the theory of juvenile delinquency with practical aspects of forensic assessment, from requirements for the expert to the choice of diagnostic tools, and is relevant to investigators, judges, defence lawyers and forensic psychologists working with juvenile cases, as well as to teachers of legal psychology.

Keywords: forensic psychological examination, juvenile defendants, aggressive crimes, adolescent aggression, delinquent behaviour, psychogram, professiographic analysis, psychodiagnostic methods, sentencing, legal psychology.

Першоджерело: *Ярош О. В. Судово-психологічна експертиза неповнолітніх обвинувачуваних за агресивні злочини : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06 / Харківський національний ун-т внутрішніх справ. Харків, 2008. 20 с. (копія:).*[2][3] *Реферат оприлюднено в журналі 02.06.2021.*

References

1. Yarosh O. V. Sudovo-psykholohichna ekspertyza nepovnolitnikh obvynuvachuvanykh za ahresyvni zlochyny [Forensic Psychological Examination of Juveniles Accused of Aggressive Crimes: Extended Abstract of the Dissertation for the Degree of Candidate of Psychological Sciences, Specialty 19.00.06] [Tekst] : avtoref. dys... kand. psykhol. nauk: 19.00.06 : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 1 (43). URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/5087-yarosh-o-v-sudovo-psikhologichna-ekspertiza-nepovnolitnikh-obvinuvachuvanikh-za-agresivni-zlochini-tekst-avtoref-dis-kand-psikhol-nauk-19-00-06-yarosh-oleg-volodimirovich-kharkivskij-natsionalnij-un-t-vnutrishnikh-sprav-kh-2008-20-s (onovlena versiia vid 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Yarosh O. V. Sudovo-psykholohichna ekspertyza nepovnolitnikh obvynuvachuvanykh za ahresyvni zlochyny [Forensic Psychological Examination of Juvenile Defendants Accused of Aggressive Crimes] : avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.06 / Kharkivskyi natsionalnyi un-t vnutrishnikh sprav. Kharkiv, 2008. 20 s. (kopiia:). URL: https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/2439 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Yarosh O. V. Sudovo-psykholohichna ekspertyza nepovnolitnikh obvynuvachuvanykh za ahresyvni zlochyny [Forensic Psychological Examination of Juvenile Defendants Accused of Aggressive Crimes] : avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.06 / Kharkivskyi natsionalnyi un-t vnutrishnikh sprav. Kharkiv, 2008. 20 s. (kopiia:). URL: https://expertize-journal.org.ua/images/dzherela/yarosh-o-v-avtoreferat-2008.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

КЕРІВНІ ПРИНЦИПІ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ РАДИ ЄВРОПИ ЩОДО ПРАВОСУДДЯ,ДРУЖНЬОГО ДО ДІТЕЙ, УХВАЛЕНІ КОМІТЕТОМ МІНІСТРІВ РАДИ ЄВРОПИ : ПРОГРАМА РАДИ ЄВРОПИ ВІД 17 ЛИСТОПАДА 2010 Р.[1]

Комітет міністрів Ради Європи

Реферат. Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, ухвалено 17 листопада 2010 р. на 1098-му засіданні заступників міністрів. Проєкт підготувала Група фахівців з питань правосуддя, дружнього до дітей (CJ-S-CH), створена при Європейському комітеті з правового співробітництва (CDCJ); під час підготовки Рада Європи опитала майже 3 800 дітей і молодих людей. Принципи поширюються на всі ситуації, коли дитина, тобто особа до 18 років, контактує з органами кримінального, цивільного чи адміністративного правосуддя, а правосуддя, дружнє до дітей, визначено як доступне, відповідне вікові, швидке, ретельне й зорієнтоване на потреби та права дитини. Основоположними засадами названо участь, найкращі інтереси дитини, гідність, захист від дискримінації та верховенство права. Документ охоплює етапи до, під час і після судового провадження: інформування дитини та батьків, захист приватного життя й персональних даних, безпеку й запобігання вторинній віктимізації, міждисциплінарну підготовку фахівців, позбавлення волі лише як крайній захід, взаємодію з поліцією, доступ до суду, правову допомогу і право бути почутою. Для судово-психологічної практики найважливіші положення про докази й свідчення дітей (пп. 64–74): опитування мають проводити підготовлені фахівці в умовах, що відповідають вікові та комунікативним потребам дитини; рекомендовано аудіовідеозапис свідчень, мінімальну кількість і тривалість опитувань, проведення їх по змозі однією особою, уникнення контакту з імовірним кривдником і протоколи без навідних запитань, а свідчення дитини не можна вважати недійсними чи недостовірними лише через її вік. Публікацію в журналі супроводжує вступ про зміст ідеї «дружнього» правосуддя та перелік міжнародних і національних актів щодо захисту прав дитини: Конвенція ООН про права дитини, Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, Закони України «Про охорону дитинства» і «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Національна стратегія реформування системи юстиції щодо дітей до 2023 р., Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції, рекомендації щодо «зелених кімнат» та опитування дітей.

Ключові слова: правосуддя, дружнє до дітей, Рада Європи, Комітет міністрів, права дитини, опитування дитини, свідчення дитини, вторинна віктимізація, найкращі інтереси дитини, зелені кімнати, ювенальна юстиція.

Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child-Friendly Justice, Adopted by the Committee of Ministers on 17 November 2010

Komitet ministriv Rady Yevropy.

Abstract. The Guidelines on child-friendly justice were adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 17 November 2010 at the 1098th meeting of the Ministers' Deputies. They were drafted by the Group of Specialists on child-friendly justice (CJ-S-CH) under the European Committee on Legal Co-operation, and the preparation included a consultation in which almost 3,800 children and young people took part. The Guidelines apply whenever a child, meaning any person under

18, comes into contact with criminal, civil or administrative justice, and define child-friendly justice as accessible, age-appropriate, speedy, diligent and focused on the needs and rights of the child. Five fundamental principles are set out: participation, best interests of the child, dignity, protection from discrimination and the rule of law. Further sections address information and advice, privacy, safety and prevention of secondary victimisation, training of professionals, a multidisciplinary approach, deprivation of liberty as a last resort, children and the police, access to court, legal representation and the right to be heard. For forensic psychologists the key provisions are those on evidence and statements by children (paras 64–74): interviews by trained professionals in suitable settings, audiovisual recording, as few and as short interviews as possible, preferably by the same person, no contact with the alleged perpetrator, protocols avoiding leading questions, and the rule that a child's statement must never be presumed invalid solely because of age. The journal adds a list of international and Ukrainian instruments on child protection.

Keywords: child-friendly justice, Council of Europe, Committee of Ministers, children's rights, child interviewing, child testimony, secondary victimisation, best interests of the child, juvenile justice.

Першоджерело: *Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей : ухвалені Комітетом міністрів Ради Європи 17 листоп. 2010 р.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 04.02.2023.*

References

1. Komitet ministriv Rady Yevropy. Kerivni pryntsypi Komitetu ministriv Rady Yevropy shchodo pravosuddia,druzhnoho do ditei, ukhvaleni Komitetom ministriv Rady Yevropy [Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child-Friendly Justice, Adopted by the Committee of Ministers on 17 November 2010] : Prohrama Rady Yevropy vid 17 lystopada 2010 r. : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 1 (43). URL: https://expertize-journal.org.ua/vyznachennia-mistsia-meshkannia-dytyny/8196-kerivni-printsipi-komitetu-ministriv-radi-evropi-shchodo-pravosuddya-druzhnogo-do-ditej-ukhvaleni-komitetom-ministriv-radi-evropi-programa-radi-evropi-vid-17-listopada-2010-r (onovlena versiia vid 04.02.2023). [in Ukrainian].

2. Kerivni pryntsypy Komitetu ministriv Rady Yevropy shchodo pravosuddia, druzhnoho do ditei [Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child-Friendly Justice] : ukhvaleni Komitetom ministriv Rady Yevropy 17 lystop. 2010 r. URL: https://rm.coe.int/16804c2188 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.3. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

В 2022 РОЦІ ВІДБУВСЯ ЗАХИСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЯРЕМЧУК РЕГІНИ АНАТОЛІЇВНИ, НАЧАЛЬНИКА СЛУЖБИ ПОЛІГРАФОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ НА ТЕМУ: "ПСИХОЛОГО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА В КАДРОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПІДРОЗДІЛІВ МВС УКРАЇНИ"[1]

Яремчук Р. А.

Реферат. Яремчук Р. А., начальниця служби поліграфологічних досліджень Служби судової охорони, у дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» (Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2022, 232 с.) досліджує психолого-правові засади використання поліграфа в кадровому забезпеченні підрозділів МВС України. Тему затверджено 30 жовтня 2018 р.; науковий керівник — доктор психологічних наук, професор Кудерміна О. І., офіційні опоненти — доктори психологічних наук Казміренко В. і Колісниченко О. Авторка виходить з того, що реформування правоохоронних органів висуває нові вимоги до відбору, професійно-психологічної підготовки та супроводження персоналу, а наявний психологічний інструментарій кадрового забезпечення використовують не повною мірою. Проаналізувавши зарубіжний і вітчизняний досвід нормативно-правового, організаційного та психологічного забезпечення, Яремчук Р. А. розглядає психофізіологічне дослідження з використанням поліграфа як сучасний, хоча й дискусійний серед юристів і психологів метод, здатний одночасно реєструвати кілька фізіологічних параметрів і давати значущу інформацію під час прийому на службу, кадрових перевірок у зв'язку з переміщенням і службових розслідувань. Окреслено межі та можливості поліграфологічних досліджень у кадровій роботі, а також психологічні засади формулювання запитань, передтестової бесіди, безпосереднього тестування, виявлення протидії обстеженню, діагностики ознак неправди й урахування гендерних особливостей обстежуваних. Розмежувавши поняття «брехня», «неправда» і «самообман», авторка сформулювала практичні рекомендації щодо інтерпретації поліграфологом отриманих результатів; окремо розглянуто психологічні особливості обстеження чоловіків і жінок. Для вдосконалення нормативного регулювання запропоновано проєкт Інструкції «Про порядок організації та проведення поліграфологічного опитування у Службі судової охорони». Рекомендації щодо передтестової бесіди й тестування під час скринінгових досліджень і службових розслідувань мають прикладне значення для поліграфологів, кадрових підрозділів і психологів правоохоронних органів. На сайті журналу наведено бібліографічний опис, посилання на текст дисертації та її резервну копію.

Ключові слова: поліграф, поліграфологічне дослідження, кадрове забезпечення, МВС України, Служба судової охорони, передтестова бесіда, скринінгове дослідження, службове розслідування, протидія обстеженню, гендерні особливості, дисертація доктора філософії.

Psychological and Legal Foundations of Using the Polygraph in Staffing the Units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (PhD Thesis by Yaremchuk R. A., 2022)

Yaremchuk R. A.

Abstract. The PhD thesis in Psychology (specialty 053) by Yaremchuk R. A., head of the polygraph examination service of the Court Security Service, was completed at the National Academy of Internal Affairs (Kyiv, 2022, 232 pages) under the supervision of Professor Kudermina O. I. It examines the psychological and legal basis for using the polygraph in personnel management of units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The author argues that the reform of law enforcement agencies imposes new requirements on selection, professional psychological training and support of staff, while the available psychological tools are underused. After analysing foreign and Ukrainian regulatory, organisational and psychological practice, she treats psychophysiological examination using a polygraph as a modern, though debated, method that records several physiological parameters at once and yields relevant information in recruitment, personnel checks related to transfers and internal investigations. The thesis outlines the limits and possibilities of polygraph testing in personnel work and the psychological principles of question formulation, the pre-test interview, testing itself, detection of countermeasures, diagnosis of deception and consideration of gender differences. Distinguishing between "lie", "untruth" and "self-deception" allowed the author to formulate practical recommendations for interpreting results; the specifics of examining men and women are considered separately. A draft Instruction on organising and conducting polygraph interviews in the Court Security Service is proposed. The recommendations on pre-test interviews and testing in screening and internal investigations are of practical value for polygraph examiners and HR units.

Keywords: polygraph, polygraph examination, personnel management, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Court Security Service, pre-test interview, screening, internal investigation, countermeasures, gender differences.

Першоджерело: *Яремчук Р. А. Психолого-правові засади використання поліграфа в кадровому забезпеченні підрозділів МВС України : дис. … д-ра філософії : 053 – Психологія / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2022. 232 с. (копія:).*[2][3] *Реферат оприлюднено в журналі 23.02.2023.*

References

1. Yaremchuk R. A. V 2022 rotsi vidbuvsia zakhyst dysertatsiinoi roboty Yaremchuk Rehiny Anatoliivny, nachalnyka sluzhby polihrafolohichnykh doslidzhen Sluzhby sudovoi okhorony na temu: "Psykholoho-pravovi zasady vykorystannia polihrafa v kadrovomu zabezpechenni pidrozdiliv MVS Ukrainy" [Psychological and Legal Foundations of Using the Polygraph in Staffing the Units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (PhD Thesis by Yaremchuk R. A., 2022)] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 1 (43). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/8327-v-2022-rotsi-vidbuvsya-zakhist-disertatsijnoji-roboti-yaremchuk-regini-anatolijivni-nachalnika-sluzhbi-poligrafologichnikh-doslidzhen-sluzhbi-sudovoji-okhoroni-na-temu-psikhologo-pravovi-zasadi-vikoristannya-poligrafa-v-kadrovomu-zabezpechenni-pidrozdiliv-mvs-ukrajini (onovlena versiia vid 23.02.2023). [in Ukrainian].

2. Yaremchuk R. A. Psykholoho-pravovi zasady vykorystannia polihrafa v kadrovomu zabezpechenni pidrozdiliv MVS Ukrainy [Psychological and Legal Foundations of Using the Polygraph in Staffing the Units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine] : dys. … d-ra filosofii : 053 – Psykholohiia / Nats. akad. vnutr. sprav. Kyiv, 2022. 232 s. (kopiia:). URL: https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/21735 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Yaremchuk R. A. Psykholoho-pravovi zasady vykorystannia polihrafa v kadrovomu zabezpechenni pidrozdiliv MVS Ukrainy [Psychological and Legal Foundations of Using the Polygraph in Staffing the Units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine] : dys. … d-ra filosofii : 053 – Psykholohiia / Nats. akad. vnutr. sprav. Kyiv, 2022. 232 s. (kopiia:). URL: https://expertize-journ-

al.org.ua/images/dzherela/yaremchuk-r-a-dysertatsiia-2022.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.4. РЕЦЕНЗІЇ ТА НОВІ ВИДАННЯ

МОНОГРАФІЯ[1]

Juodkaitė-Granskienė G., Mozūraitis G.

Реферат. Шістнадцятий том серійного видання «Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika» («Криміналістика та судова експертологія: наука, навчання, практика») вийшов 2020 р. у Вільнюсі заходами Литовського центру судової експертизи та Литовського товариства криміналістів. Упорядниками тому є Juodkaitė-Granskienė G. (Вільнюський університет) і Mozūraitis G. (Литовський центр судової експертизи), переклади виконали Gorbatkov A., Juodkaitė-Granskienė G. і Malevski H.; обсяг — 520 сторінок, ISBN 9789986555483. За бібліографічним записом репозитарію Університету Миколаса Ромеріса це упорядкована наукова праця, тобто збірник статей, хоча на сайті журналу її названо монографією. Видання узагальнює досвід фахівців з кількох країн Європи та Центральної Азії: серед країн авторів названо Литву, Німеччину, Чехію, Польщу, Італію, Словаччину, Естонію, Боснію і Герцеговину, Казахстан і Сербію; тексти опубліковано англійською, литовською та російською мовами. Том підготовлено й видано під час пандемії COVID-19, і випущено в електронному форматі, що, як зазначено в анотації, нехарактерно для таких видань; тексти авторів не редагувалися. Статті присвячено тенденціям розвитку криміналістичної дидактики, гармонізації в судовій експертизі, криміналістичній тактиці, актуальним питанням використання спеціальних знань, а також проблемним аспектам розслідування злочинів, що відбиває міждисциплінарний і прикладний характер криміналістики та судової експертології. У довідковій частині редакція журналу звертає увагу на прагнення країн Європейського Союзу досягти консенсусу щодо кращих практик судової експертизи й розробити європейське керівництво. Для цього застосовують консенсусну конференцію, підготовку до якої ведуть за чотирма напрямами: призначення експерта (місія та очікування), експертне провадження й висновок, кваліфікація, компетентність і оцінювання експертів, статус та етика експертів. У формуванні спільних стандартів беруть участь Бельгія, Болгарія, Румунія, Чехія, Франція, Німеччина, Італія, Люксембург, Нідерланди, Велика Британія та Іспанія. Видання корисне українським судовим експертам і науковцям для порівняльного аналізу.

Ключові слова: криміналістика, судова експертологія, судова експертиза, Литовський центр судової експертизи, криміналістична дидактика, гармонізація судової експертизи, європейські стандарти, статус та етика експерта, порівняльне правознавство.

Criminalistics and Forensic Expertology: Science, Studies, Practice. Vol. 16 (Compiled by G. Juodkaitė-Granskienė and G. Mozūraitis)

Juodkaitė-Granskienė G., Mozūraitis G.

Abstract. Volume 16 of the serial publication “Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika” (Criminalistics and Forensic Expertology: Science, Studies, Practice) was issued in Vilnius in 2020 by the Lithuanian Forensic Science Centre and the Lithuanian Society of Criminalists. It was compiled by Juodkaitė-Granskienė G. (Vilnius University) and Mozūraitis G. (Lithuanian Forensic Science Centre), translated by Gorbatkov A., Juodkaitė-Granskienė G. and Malevski H., and runs to 520 pages (ISBN 9789986555483). The repository record of Mykolas Romeris University classifies it as a compiled scientific work, i.e. a collection of papers, although the journal's website calls it a

monograph. The volume brings together contributors from Lithuania, Germany, the Czech Republic, Poland, Italy, Slovakia, Estonia, Bosnia and Herzegovina, Kazakhstan and Serbia, with texts in English, Lithuanian and russian. Prepared during the COVID-19 pandemic, it was published in electronic form, and the authors' texts were not edited. The papers deal with trends in criminalistic didactics, harmonisation of forensic practice, criminalistic tactics, current uses of special knowledge and problems of criminal investigation. The journal's editorial note adds that EU states are seeking a European consensus on best forensic practice through a consensus conference prepared in four areas: appointment of the expert, expert proceedings and report, qualification and assessment of experts, and their status and ethics. The volume is a resource for comparative research by Ukrainian forensic experts.

Keywords: criminalistics, forensic expertology, forensic examination, Lithuanian Forensic Science Centre, criminalistic didactics, harmonisation of forensic science, European standards, expert ethics, comparative law.

Першоджерело: *Criminalistics and forensic examination: scientific research, studies, practice = Криміналістика та судова експертиза: наукові дослідження, навчання, практика. Vol. 16 / compilers: G. Juodkaitė-Granskienė, G. Mozūraitis ; translators: A. Gorbatkov, G. Juodkaitė-Granskienė, H. Malevski. Vilnius : Lietuvos teismo ekspertizės centras : Lietuvos kriminalistų draugija, 2020. 520 p. ISBN 9789986555483. Реферат оприлюднено в журналі 06.02.2023.*

References

1. Juodkaitė-Granskienė G., Mozūraitis G. Monohrafiia [Monograph] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 1 (43). URL: https://expertize-journal.org.ua/books/8205-monografiya (onovlena versiia vid 06.02.2023). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ

Коментар науковця до нової редакції статті 14 Закону України "Про судову експертизу": "Запровадження зазначених стягнень призведе до: зростання звернень адвокатів з вимогами притягнення експертів до відповідальності, кадрового колапсу, нових схем"[1]

08.01.2023

Короткий зміст. З 1 січня 2023 року набула чинності нова редакція ст. 14 Закону «Про судову експертизу», яка визначила 12 видів дисциплінарних проступків судових експертів. Кандидат юридичних наук, судовий експерт вищого кваліфікаційного класу Г. Прохоров-Лукін вважає, що розмиті формулювання створюють корупційні ризики, спричинять потік скарг адвокатів і відтік кадрів із державних установ, а також підважують принцип незалежності експерта. Наведено й зауваження Головного юридичного управління ВРУ до законопроєкту № 7735: брак цілісного механізму дисциплінарної відповідальності та порушення ст. 116 Регламенту.

08 лютого 2023 року Міністерство юстиції України запланувало проведення презентації блоку моніторингового звіту у сфері судово-експертної діяльності щодо впровадження та аналізу ефективності прийнятих нормативно-правових актів[2]

26.01.2023

Короткий зміст. Директорат правосуддя та кримінальної юстиції Мін'юсту запланував на 8 лютого 2023 року (13:30–17:00, офлайн і онлайн) презентацію розділу щорічного моніторингового звіту про ефективність нормативного регулювання судово-експертної діяльності, підготовленого за участі Проєкту ЄС «Право-Justice». Автор розділу, державний експерт А. С. Уласевич, зосередився на трьох проблемах: залученні іноземних експертів, використанні результатів експертиз, проведених за кордоном, і збереженні документів в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Для кожної проаналізовано законодавство, судову практику, практику ЄСПЛ і запропоновано рішення.

Міністерством юстиції України встановило вартість однієї експертогодини у 2023 році для судових експертиз та експертних досліджень[3]

02.02.2023

Короткий зміст. Наказом Мін'юсту від 16.01.2023 № 230/5, що набрав чинності 1 лютого, вартість однієї експертогодини у 2023 році встановлено на рівні 238 грн 98 коп. Нагадано, що за пунктом 12 постанови Кабінету Міністрів України від 1 липня 1996 року № 710 цю вартість щороку коригують станом на 1 січня з урахуванням індексу споживчих цін. Від вартості експертогодини залежить оплата судових експертиз та експертних досліджень, тож ця інформація потрібна судовим експертам, адвокатам і сторонам проваджень для розрахунків.

"Оцінка потреб у сфері медіації у воєнний та повоєнний періоди"- опитування від USAID[4]

07.02.2023

Короткий зміст. Програма USAID «Справедливість для всіх» запросила суддів, працівників апаратів судів, адвокатів, нотаріусів, працівників системи безоплатної правової допомоги, представників органів державної влади й місцевого самоврядування, правозахисних організацій і науковців узяти участь в опитуванні «Оцінка потреб у сфері медіації у воєнний та повоєнний періоди». Отримані відповіді використають для підготовки рекомендацій і дорожньої карти розвитку медіації задля розбудови миру, запобігання конфліктам та їх розв'язання в Україні. Оголошення поширила пресслужба ДСА України.

Відеозапис Моніторингового звіту Міністерства юстиції України по темі: Судова експертиза. Від громадської організації судових експертів "Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка" виступив заступник голови Назаров Олег Анатолійович[5]

13.02.2023

Короткий зміст. 8 лютого 2023 року Мін'юст за підтримки Проєкту ЄС «Право-Justice» презентував звіт щорічного моніторингу застосування законодавства у сфері судової експертизи. Заступник голови ГО судових експертів «Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка» Олег Назаров кілька разів виступив із пропозиціями щодо вдосконалення нормативного забезпечення роботи судових експертів. Обговорювали залучення іноземних експертів, визнання результатів експертиз, проведених за кордоном, допит іноземного експерта і збереження документів в умовах воєнного стану. Ці питання важливі для розслідування злочинів російської федерації. Додано відеозапис заходу.

Острозький осередок Ліги студентів Асоціації правників України 4-5 березня 2023 року організовує Всеукраїнську школу «Юридичної психології» де будуть представлені основи судово-психологічної експертизи та класичний і сучасний поліграф EyeDetect[6]

23.02.2023

Короткий зміст. Острозький осередок Ліги студентів Асоціації правників України анонсував щорічну Всеукраїнську школу «Юридичної психології», яка відбудеться 4–5 березня 2023 року в Рівному. Участь коштує 350 грн для членів Ліги та 400 грн для студентів і практикуючих юристів. Серед спікерів названо адвокатку Марію Цип'ящук з темою «Що таке юридична психологія?» і судового експерта-психолога (поліграфолога), к. психол. н. Олега Назарова, який розповість про основи судово-психологічної експертизи в Україні та продемонструє класичний поліграф і EyeDetect.

References

1. Komentar naukovtsia do novoi redaktsii statti 14 Zakonu Ukrainy "Pro sudovu ekspertyzu": "Zaprovadzhennia zaznachenykh stiahnen pryzvede do: zrostannia zvernen advokativ z vy-

mohamy prytiahnennia ekspertiv do vidpovidalnosti, kadrovoho kolapsu, novykh skhem" [A Scholar's Commentary on the New Version of Article 14 of the Law of Ukraine "on Forensic Examination": "Introducing These Penalties Will Lead to an Increase in Lawyers' Demands to Hold Experts Liable, a Personnel Collapse and New Schemes"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 8 sich. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/8050-komentar-novoji-redaktsiji-statti-14-zakonu-ukrajini-pro-sudovu-ekspertizu-vid-kandidata-yuridichnikh-nauk-sudovogo-eksperta-vishchogo-kvalifikatsijnogo-klasu-grigorij-prokhorova-lukina-zaprovadzhennya-zaznachenikh-styagnen-prizvede-do-zrostannya-zvernen-advokativ-z-vimogami-prityagnennya-sudovikh-ekspertiv-do-distsiplinarnoji-vidpovidalnosti-kadrovogo-kolapsu-v-derzhav-ustanovakh-novikh-koruptsij (onovlena versiia vid 08.01.2023). [in Ukrainian].

2. 08 liutoho 2023 roku Ministerstvo yustytsii Ukrainy zaplanuvalo provedennia prezentatsii bloku monitorynhovoho zvitu u sferi sudovo-ekspertnoi diialnosti shchodo vprovadzhennia ta analizu efektyvnosti pryiniatykh normatyvno-pravovykh aktiv [On 8 February 2023, the Ministry of Justice of Ukraine Scheduled a Presentation of a Section of the Monitoring Report on Forensic Expert Activity Concerning the Implementation and Effectiveness of Adopted Regulatory Acts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 26 sich. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/8142-08-lyutogo-2023-roku-direktoratom-pravosuddya-ta-kriminalnoji-yustitsiji-ministerstva-yustitsiji-ukrajini-zaplanuvalo-provedennya-prezentatsiji-bloku-monitoringovogo-zvitu-u-sferi-sudovo-ekspertnoji-diyalnosti-shchodo-vprovadzhennya-ta-analizu-efektivnosti-prijnyatikh-normativno-pravovikh-aktiv (onovlena versiia vid 26.01.2023). [in Ukrainian].

3. Ministerstvom yustytsii Ukrainy vstanovylo vartist odniiei ekspertohodyny u 2023 rotsi dlia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen [The Ministry of Justice of Ukraine Set the Cost of One Expert Hour in 2023 for Forensic Examinations and Expert Studies]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 2 liut. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/8187-ministerstvom-yustitsiji-ukrajini-16-sichnya-2023-roku-dlya-sudovikh-ekspertiz-ta-ekspertnikh-doslidzhen-vstanovilo-vartist-odnieji-ekspertogodini-u-2023-rotsi (onovlena versiia vid 03.02.2023). [in Ukrainian].

4. "Otsinka potreb u sferi mediatsii u voiennyi ta povoiennyi periody"- opytuvannia vid USAID ["Assessment of Mediation Needs in the Wartime and Post-War Periods": A USAID Survey]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 7 liut. URL: https://expertize-journal.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=8209 (onovlena versiia vid 07.02.2023). [in Ukrainian].

5. Videozapys Monitorynhovoho zvitu Ministerstva yustytsii Ukrainy po temi: Sudova ekspertyza. Vid hromadskoi orhanizatsii sudovykh ekspertiv "Vseukrainska nezalezhna naukovo-doslidna ekspertna spilka" vystupyv zastupnyk holovy Nazarov Oleh Anatoliiovych [Video Recording of the Monitoring Report of the Ministry of Justice of Ukraine on Forensic Examination. Oleh Anatoliiovych Nazarov, Deputy Head, Spoke on Behalf of the Public Organisation of Forensic Experts "All-Ukrainian Independent Research Expert Union"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 13 liut. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/8250-monitoringovij-zvit-tema-sudova-ekspertiza-vid-gromadskoji-organizatsiji-sudovikh-ekspertiv-vseukrajinskoji-nezalezhnoji-naukovo-doslidnoji-ekspertnoji-spilki-vistupiv-zastupnik-golovi-nazarov-oleg (onovlena versiia vid 13.02.2023). [in Ukrainian].

6. Ostrozkyi oseredok Lihy studentiv Asotsiatsii pravnykiv Ukrainy 4-5 bereznia 2023 roku orhanizovuie Vseukrainsku shkolu "Yurydychnoi psykholohii" de budut predstavleni osnovy sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy ta klasychnyi i suchasnyi polihraf EyeDetect [On 4–5 March

2023, the Ostroh Branch of the League of Students of the Ukrainian Bar Association Organises the All-Ukrainian School of "Legal Psychology", Where the Fundamentals of Forensic Psychological Examination and the Classic and Modern EyeDetect Polygraph Will Be Presented]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2023. 23 liut. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/8329-ostrozkij-oseredok-ligi-studentiv-asotsiatsiji-pravnikiv-ukrajini-4-5-bereznya-2023-roku-organizovue-vseukrajinsku-shkolu-yuridichnoji-psikhologiji-v-misti-rivno-de-budut-predstavleni-osnovi-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi-ta-osoblivosti-zastosuvannya-klasichnogo-ta-suchasnogo-poligrafa-eyedetect (onovlena versiia vid 23.02.2023). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ

ВЛАСНІ РОЗРОБКИ

Mobi-підлокітники Polygraph (модель 2, удосконалена)

Удосконалена друга модель Mobi-підлокітників Polygraph — практичні підлокітники для рук обстежуваного, які можна застосовувати в найрізноманітніших умовах дослідження на поліграфі.

Модель складається з двох підлокітників і двох стійок-штативів з регульованою висотою та витримує навантаження до 75 кілограмів. До комплекту входить легка сумка-чохол для зберігання і транспортування [1].

Mobi-підлокітники Polygraph (модель 2) із сумкою-чохлом [1]

Виріб належить до модельного ряду устаткування Mobi Polygraph, яке дозволяє поліграфологу чи викладачу професійно організувати робоче місце незалежно від приміщення [1].

References

1. Krislo polihrafoloha: Mobi-pidlokitnyky Polygraph (model druha udoskonalena) z sumkoiu - chokhlom nezaminna rich v arsenali fakhivtsia polihrafoloha [Polygraph Examiner's Chair: Mobi Polygraph Armrests (Improved Model Two) with a Carrying Case as an Indispensable Item in the Polygraph Examiner's Kit]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2022. 15 zhovt. URL: https://expertize-journal.org.ua/ustatkuvannya-dlya-poligrafa/7505-mobi-pidlokitniki-polygraph-model-druga-

udoskonalena-z-sumkoyu-chokhlom-nezaminna-rich-v-arsenali-fakhivtsya-poligrafologa (onovlena versiia vid 06.11.2026). [in Ukrainian].

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ

В ІНТЕРНЕТІ

Пошукові запити зі словом «експертиза», які найчастіше вводили користувачі Google в Україні у січні–лютому 2023 р. — у період виходу цього номера[23].

№	Запит	Індекс
1	судова експертиза	100
2	експертиза авто	40
3	судово медична експертиза	37
4	психофізіологічна експертиза	31
5	кпк	30
6	психологічна експертиза	21
7	трасологічна експертиза	20
8	лінгвістична експертиза	16
9	екологічна експертиза	14
10	військово лікарська експертиза	12

Індекс популярності Google Trends: 100 — найчастіший запит періоду, решта — у відсотках від нього. Абсолютної кількості пошуків Google не оприлюднює. Найшвидше зростали запити: «військово лікарська експертиза» (+250 %), «лінгвістична експертиза» (+180 %), «психофізіологічна експертиза» (+120 %).

У ЖУРНАЛІ

Матеріали цього номера, які читачі відкривали найчастіше, — кількість переглядів їхніх сторінок на сайті журналу станом на 06.11.2026:

№	Матеріал	Переглядів
1	*Juodkaitė-Granskienė G., Mozūraitis G.* Монографія	1 897
2	Коментар науковця до нової редакції статті 14 Закону України "Про судову експертизу": "Запровадження зазначених стягнень призведе до: зростання звернень адвокатів з вимогами притягнення експертів до відповідальності, кадрового колапсу, нових схем"	1 643
3	*Комітет міністрів Ради Європи* Керівні принципі Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя,дружнього до дітей, ухвалені Комітетом міністрів Ради Європи : Програма Ради Європи від 17 листопада 2010 р	1 355
4	*Яремчук Р. А.* В 2022 році відбувся захист дисертаційної роботи Яремчук Регіни Анатоліївни, начальника служби поліграфологічних досліджень Служби судової охорони на тему: "Психолого-правові засади ви-	1 283

	користання поліграфа в кадровому забезпеченні підрозділів МВС України"	
5	Міністерством юстиції України встановило вартість однієї експерто-години у 2023 році для судових експертиз та експертних досліджень	1 213

Лічильник сайту журналу рахує всі відкриття сторінки матеріалу від дня її оприлюднення. Перегляди саме за період виходу номера журнал фіксує з листопада 2026 р.

Станьте автором журналу. Редакція приймає статті науковців, судових експертів, адвокатів, психологів і здобувачів наукових ступенів з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез див. у розділі «Вимоги до оформлення»[24].

Потрібен судовий експерт? Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією. Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[25] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

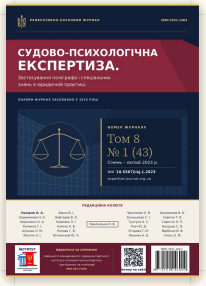

Як цитувати номер

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферативно-науковий online журнал. 2023. Т. 8, № 1 (43). 48 с. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2023. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera/19815-2023-1-48.

Номер оновлено 06.11.2026: замінено матеріал розділу 3.

References

1. Pro metu stvorennia Internet-vydannia [On the Purpose of Creating the Online Publication]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-celyah (onovlena versiia vid 29.06.2022). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kiev International Forensic Expert Institute of Psychological Expertise and Researchs on Polygraph, LLC] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro

naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

4. Redaktsiina kolehiia [Editorial Board]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/redaktsijna-kolegiya (onovlena versiia vid 09.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice]. 2023. Vol. 8, No. 1 (43). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2023. [in Ukrainian].

6. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne okhoroniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Colin Pitchfork: The day DNA fingerprinting convicted its first murderer. ITV News Central, 07.12.2023. URL: https://itv.com/news/central/2023-12-07/colin-pitchfork-the-day-dna-fingerprinting-convicted-its-first-murderer (data zvernennia: 04.11.2026).

8. OHCHR, "Ukraine: civilian casualty update" (storinka: "Ukraine: Civilian casualties as of 26 February 2023", opubl. 27.02.2023). URL: https://ukraine.un.org/en/download/127492/220934 (data zvernennia: 04.11.2026).

9. Ofis Henprokurora Ukrainy: zadokumentovano maizhe 71 tysiachu voiennykh zlochyniv [Office of the Prosecutor General of Ukraine: Almost 71,000 War Crimes Documented]. ArmiiaInform. 2023. 22 liut. URL: https://armyinform.com.ua/2023/02/22/ofis-genprokurora-ukrayiny-zadokumentovano-blyzko-71-tysyachi-voyennyh/ (data zvernennia: 08.11.2026). [in Ukrainian].

10. Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Estimated $349 Billion. World Bank : press release. 2022. 9 Sept. URL: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/09/09/ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-estimated-349-billion (data zvernennia: 08.11.2026).

11. Mizhnarodnyi reiestr zbytkiv, zavdanykh Ukraini rosiiskoiu ahresiieiu, bude roztashovanyi u Haazi [The International Register of Damage Caused to Ukraine by Russian Aggression Will Be Located in The Hague]. Uriadovyi portal. 2023. 17 liut. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/mizhnarodnyi-reiestr-zbytkiv-zavdanykh-ukraini-rosiiskoiu-ahresiieiu-bude-roztashovanyi-u-haazi (data zvernennia: 08.11.2026). [in Ukrainian].

12. Pro kompensatsiiu za poshkodzhennia ta znyshchennia okremykh katehorii obiektiv nerukhomoho maina vnaslidok boiovykh dii, terorystychnykh aktiv, dyversii, sprychynenykh zbroinoiu ahresiieiu Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy, ta Derzhavnyi reiestr maina, poshkodzhenoho ta znyshchenoho vnaslidok boiovykh dii, terorystychnykh aktiv, dyversii, sprychynenykh zbroinoiu ahresiieiu Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 23.02.2023 № 2923-IX [On Compensation for Damage and Destruction of Certain Categories of Immovable Property as a Result of Hostilities, Terrorist Acts and Sabotage Caused by the Armed Aggression of the Russian Federation Against Ukraine, and the State Register of Such Property : Law of Ukraine of 23 February 2023 No. 2923-IX]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20 (data zvernennia: 08.11.2026). [in Ukrainian].

13. DSNS Ukrainy. Riatuvalnyky DSNS pid chas nichnykh avariino-riatuvalnykh robit bilia zhytlovoho budynku v Dnipri, zruinovanoho vnaslidok rosiiskoho raketnoho udaru 14 sichnia 2023 r [State Emergency Service Rescuers During Night-Time Emergency Rescue Operations Near a Residential Building in Dnipro Destroyed by a Russian Missile Strike on 14 January 2023] : fotohrafiia (litsenziia CC BY 4.0). Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dnipro_after_Russian_missile_attack,_2023-01-14_(15-02).jpg (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

14. DSNS Ukrainy. Dytiachyi sadok u Khersoni pislia rosiiskoho obstrilu vvecheri 24 liutoho 2023 r.; pid chas hasinnia pozhezhi obstril povtoryvsia [Kindergarten in Kherson After Russian Shelling on the Evening of 24 February 2023] : fotohrafiia (litsenziia CC BY 4.0). Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kindergarten_in_Kherson_after_Russian_shelling,_2023-02-24_(01).jpg (data zvernennia: 09.11.2026). [in Ukrainian].

15. Chotyry roky pravosuddia v umovakh viiny — chernihivska suddia Liubov Kharechko bula rozstriliana rosiiskymy viiskovymy [Four Years of Justice in Wartime: Chernihiv Judge Liubov Kharechko Was Shot Dead by Russian Soldiers]. Rada suddiv Ukrainy : ofitsiinyi vebsait. 2026. 24 liut. URL: https://rsu.gov.ua/ua/news/cotiri-roki-pravosudda-v-umovah-vijni-cernigivska-sudda-lubov-harecko-bula-rozstrilana-rosijskimi-vijskovimi (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

16. Vytiah z protokolu zahalnykh zboriv suddiv Chernihivskoho apeliatsiinoho sudu vid 08 zhovtnia 2018 roku [Extract from the Minutes of the General Meeting of Judges of the Chernihiv Court of Appeal of 8 October 2018]. Chernihivskyi apeliatsiinyi sud : ofitsiinyi vebsait. URL: https://cna.court.gov.ua/sud4823/inshe/1/protokol08 (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

17. Obrano zastupnyka holovy sudu ta sekretariv sudovykh palat [Deputy Chief Judge and Secretaries of the Judicial Chambers Elected]. Chernihivskyi apeliatsiinyi sud : ofitsiinyi vebsait. 2021. 7 zhovt. URL: https://cna.court.gov.ua/sud4823/pres-centr/general/1191100/ (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

18. U Chernihivskomu AS zminyvsia holova [The Chief Judge of the Chernihiv Court of Appeal Has Changed]. Zakon i Biznes. 2024. 25 zhovt. URL: https://zib.com.ua/ua/163820.html (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

19. Uzahalnennia sudovoi praktyky [Generalisation of Case Law] / sekretar sudovoi palaty u tsyvilnykh spravakh L. K. Kharechko. Apeliatsiinyi sud Chernihivskoi oblasti : ofitsiinyi vebsait. 2018. 3 trav. URL: https://cna.court.gov.ua/sud2590/5864/477027/ (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

20. Suddiu z Chernihova vbyly pry sprobi evakuatsii [Judge from Chernihiv Killed While Trying to Evacuate]. Sudovyi reporter : vebsait. 2022. 4 berez. URL: https://sudreporter.org/suddyu-z-chernigova-vbyly-pry-sprobi-evakuacziyi/ (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

21. Kharechko L. K. Moi virshi — tse kryk dushi [My Poems Are the Cry of the Soul] : zbirnyk poezii / Liubov Kharechko. Chernihiv : [s. n.], 2026. 56 s. : il., fot. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.6.2026.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/books/19828-kharechko-moi-virshi-tse-kryk-dushi (onovlena versiia vid 06.11.2026). [in Ukrainian].

22. Spivchuttia [Condolences] : [u zviazku iz zahybelliu suddi Krasnohradskoho raionnoho sudu Kharkivskoi oblasti D. S. Konstantynova]. Sudova vlada Ukrainy : ofitsiinyi vebportal. 2022. 30 zhovt. URL: https://court.gov.ua/archive/1339620/ (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

23. Google Trends : poshukovyi termin «ekspertyza», Ukraina, 01.01.2023–28.02.2023 [Google Trends: Search Term “ekspertyza”, Ukraine, 01.01.2023–28.02.2023]. URL: https://trends.google.com/trends/explore?date=2023-01-01%202023-02-28&geo=UA&q=%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0&hl=uk (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

24. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

25. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (onovlena versiia vid 28.10.2023). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785); префікс DOI 10.53672 (Crossref).

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі»; міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08.

Галузь: юридичні, психологічні науки. Періодичність: 1 раз на два місяці. Мови видання: українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал засновано у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим на базі інформаційно-правового вебсайту з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній практиці. Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Реєстр суб'єктів у сфері медіа; Google Scholar; ISSN International Centre — ISSN Portal; Crossref; Scilit (MDPI); Відкритий український індекс цитувань (OUCI, ДНТБ України); ICI World of Journals (Index Copernicus, паспорт журналу); Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ); Polska Bibliografia Naukowa (PBN). Інші каталоги: ResearchBib.

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62. Засновник — видавець: тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net. Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна (yevdokymova@ukr.net); д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович (alankir23@ukr.net). Сайт: expertize-journal.org.ua; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

2023. Том 8, № 1 (43)
січень–лютий 2023 року

Реферативно-науковий online журнал

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 48 с.

DOI 10.53672/ej.1.2023. Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua